

PRAVNA SIGURNOST I POŠTIVANJE LJUDSKIH PRAVA U KONTEKSTU VLADAVINE PRAVA

Dr. Jasmina Tahirović, email: jaciminat@gmail.com

Općinski sud u Travniku

Sažetak: Vladavina prava, imajući u vidu izvještaj Venecijanske komisije iz 2011.godine, kako se to navodi u „PRILOZI KOMUNIKACIJI KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU I VIJEĆU- Novi okvir EU-a za jačanje vladavini prava, Strasbourg, 11.3.2014 COM(2014) 158 final ANNEXES 1 to 2“, pod svoj kontekst pored ostalih obilježja podvodi pravnu sigurnost i poštivanje ljudskih prava. Prema tome, cilj istraživanja ovog rada je da se ukaže na značaj egzistiranja sadržaja vladavine prava, kroz zastupljenost pravne sigurnosti i poštivanja ljudskih prava. Dakle, akcenat istraživanja u ovome radu je da se ukaže na značaj pravne sigurnosti i poštivanja ljudskih prava, u kontekstu vladavine prava, a kako proizilazi iz samog naslova ovoga rada. Naime, polazeći od sadržaja vladavine prava, očekuje se i njena primjena sa tim sadržajem. S tim u vezi pravna sigurnost i poštivanje ljudskih prava predstavljaju obilježja koja su inkorporirana u kontekst sadržaja vladavine prava, kako je naprijed navedeno, a što je tematika ovoga rada.

Ključne riječi: vladavina prava, značaj vladavine prava, pravna sigurnost, ljudska prava.

LEGAL SECURITY AND RESPECT FOR HUMAN RIGHTS IN THE CONTEXT OF THE RULE OF LAW

Abstract: The rule of law, considering the report of the Venetian Commission from 2011, as stated in the “ANNEXES TO THE COMMUNICATION OF THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND COUNCIL” – new framework of EU to strengthen the rule of law, Strasbourg, March 11, 2014, COM(2014) 158 final ANNEXES 1 to 2”, under its context subsumes, amongst other features, legal security and respect for human rights. Therefore, the goal of this paper is to demonstrate the significance of the existence of content of the rule of law, through legal security and respect for human rights. Hence, the accent of the research in this paper is to demonstrate the significance of legal security and respect for human rights in the context of the rule of law, as is stated in the very title of this paper. Namely, starting from the content of the rule of law, its application with the said content is expected. In relation to the aforesaid, legal security and respect for human rights represent the features that are incorporated in the context of the content of rule of law, as already mentioned, which is the subject of this paper.

Keywords: the rule of law, significance of the rule of law, legal security, human rights.

1. UVOD

Vladavina prava u kontekstu ovoga rada se bazira na tematici koja definira analizu značaja pravne sigurnosti i poštivanja ljudskih prava. Naime, pojam vladavine prava ukazuje na ispunjenje kako objektivnih tako i subjektivnih uslova. Ovo se obrazlaže činjenicom da kada uzmemo u obzir definiciju pojma „prava“, pravo se posmatra kao veza između objektivnih i subjektivnih uslova. Dakle, to znači da sa jedne strane egzistiraju načela kojima su uređeni pravni odnosi u društvenoj zajednici a s druge strane su to prava a i obaveze koje se primjenjuju na subjekte tih prava i obaveza. Navedeno se obrazlaže u daljem tekstu.

2. PRAVO-POJAM

„**Pravo** je ukupnost pravnih pravila, načela i instituta kojima se uređuju odnosi u određenoj društvenoj zajednici (pravo u *objektivnom smislu*). Njima su uređeni životni odnosi među ljudima, ali i odnosi ljudi prema društvenoj zajednici u kojoj žive i čijim pravilima se podvrgavaju. Pravo u *subjektivnom smislu*, su prava i obveze koje pojedincu (subjektu prava) daju i nameću propisi objektivnog prava.“ (<https://hr.wikipedia.org/wiki/Pravo>, pristup stranici: 02.11.2019.). Prema tome, pojam prava sadrži dvostruke normative. Sa jedne strane to su normativi koji definiraju „pravila ponašanja“ a sa druge strane definiraju „objekat“ na koji su usmjereni. Sve zajedno čini sadržaj definicije pojma prava.

3. VLADAVINA PRAVA

Imajući u vidu značaj načela vladavine prava, s tim u vezi je bitno pomenuti sljedeće: „Iako nacionalni ustavi i sudovi ne daju njezinu točnu ili iscrpnu definiciju, niti je uvijek jasno i jednoliko kodificirana u pisanim ustavima, vladavina prava zajednički je nazivnik modernih europskih ustavnih tradicija. U mnogim se okolnostima nacionalni sudovi pozivaju na nju kako bi usmjerili tumačenje nacionalnog prava ili je koriste kao izvor za izvođenje u potpunosti utuživih načela“ kako se navodi u tekstu „PRILOZI KOMUNIKACIJI KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU I VIJEĆU- Novi okvir EU-a za JAČANJE VLADAVINI PRAVA“, Strasbourg, 11.3.2014.COM(2014) 158 final ANNEXES 1 to 2“. (dostupno na stranici: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:caa88841-aa1e-11e3-86f9-01aa75ed71a1.0007.04/DOC_2&format=PDF, pristup [stranici: 15.11.2019.](#)), a u tom tekstu se navodi i sljedeće;

„Venecijanska komisija u svom izvješću utvrdila je sljedeći niz važnih zajedničkih i općih obilježja vladavine prava, koji nije potpun:

- (a) zakonitost (uključujući transparentan, pouzdan i demokratski proces donošenja zakona);
- (b) pravna sigurnost;
- (c) zabrana proizvoljnosti;
- (d) pristup pravosuđu pred neovisnim i nepristranim sudovima;
- (e) poštovanje ljudskih prava, nediskriminacija i jednakost pred zakonom.“

Dakle, kao obilježja vladavine prava, pored ostalih, su definirani pravna sigurnost i poštivanje ljudskih prava a koja dva obilježja su predmet analize ovoga rada.

4. VIJEĆE EVROPE

Imajući u vidu da je Bosna i Hercegovina članica Vijeća Evrope, s tim u vezi neophodno je pomenuti sljedeće: „Svaka država članica Vijeća Evrope mora prihvatiti princip vladavine prava i prava svih osoba pod njenom jurisdikcijom na uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda.“ (D.Gomien, 2000, str.11.). Dakle, načelo vladavine prava je obligatornog pravnog karaktera za države članice Vijeća Evrope. Članstvo u Vijeću Evrope obavezuje na prihvatanje principa vladavine prava kao i poštivanje ljudskih prava i osnovnih sloboda. Prema tome proizilazi obaveza na primjenu EKLJP. „Značaj ljudskih prava se naglašava i u nekoliko drugih odredbi Statuta Vijeća Evrope, a članom 8. se čak predviđa da ozbiljno kršenje ljudskih prava i temeljnih sloboda predstavlja osnov za suspenziju ili čak isključenje neke države iz članstva u Vijeću Evrope. Statut je potpisan 5.maja 1949. godine. Izrada povelje o ljudskim pravima je postala glavni prioritet za novo Vijeće Evrope i, samo osamnaest mjeseci nakon što je Statut potpisan, deset država članica je potpisalo Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i

temeljnih sloboda (Evropsku Konvenciju o ljudskim pravima) 4. novembra 1950. Konvencija je stupila na snagu 3. septembra 1953. godine.“ (D. Gomien, 2000, str. 11.). „Nijedna od 27 današnjih država članica Europske Unije, međutim, nije postala članicom Unije prije nego je postala članicom Vijeća Europe. To znači da svih 27 država članica Europske Unije ujedno su i članice Vijeća Europe[...]“ (J. Omejec, 2008, str. 305.). Danas Vijeće Evrope obuhvata 47 država članica (https://hr.wikipedia.org/wiki/Vije%C4%87e_Europe, pristup stranici: 28.11.2019.).

Prema navedenome, vladavina prava je imperativne pravne prirode što obavezuje države članice Vijeća Evrope i na taj način kreira pravni prostor odgovornosti poštivanja tog načela. U situaciji nepoštivanja ljudskih prava i sloboda koje su segment vladavine prava, posljedice koje djeluju na „prekršitelje“ su ne samo mogućnost suspenzije nego i mogućnost isključenja neke države iz članstva Vijeća Evrope. Na ovaj način je evidentna važnost primjene sadržine vladavine prava izraženu i kroz zastupljenost primjene prava koja proklamira Evropska Konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (U daljem tekstu: EKLJP). Prema tome, ozbiljno kršenje ljudskih prava i temeljnih sloboda se može sankcionirati suspenzijom ili isključenjem iz Vijeća Evrope.

5. PRAVNA SIGURNOST

Naime, polazeći od pojma prava, refleksija na pravnu sigurnost se izražava na način da ukoliko egzistiraju pravne norme one treba da budu i primjenljive sa sadržajem koji ih definira. Dakle pravna sigurnost kroz pojam prava se reflektira na način da je prisutna u društvenoj zajednici i kao takva ispunjava taj sadržaj. Vladavina prava prava se ogleda u primjeni tih normativna posmatrajući primjenu istih sa obje strane. Prema tome, na ovaj način su evidentne jasne pravne smjernice u kontekstu određene pravne regulative. U tom smislu definirani su kako jednakost i primjena tih propisa tako i pravna smjernica dopuštenog i zabranjenog. Na taj način egzistira pravni koncept koji usmjerava kako na prava i obaveze tako i na odgovornost. „Preduslovi za ispunjavanje zahtjeva pravne sigurnosti leže u potrebi da pravni propisi budu isti ili barem harmonizirani, te da sudska praksa u velikoj mjeri bude ujednačena.“ (Iz teksta Damira Banović, (dostupno na stranici <https://www.tacno.net/novosti/princip-pravne-sigurnost-kao-ljudsko-pravo/>, pristup stranici: 12.11.2019.).

6. POŠTIVANJE LJUDSKIH PRAVA

Osim pravne sigurnosti, tematika ovoga rada u kontekstu vladavine prava jeste i poštivanje ljudskih prava. Imajući u vidu definiciju pojma prava, u kontekstu poštivanja ljudskih prava, pravna smjernica u tom smislu jeste EKLJP. Naime EKLJP predstavlja sa jedne strane pravne norme, dakle prava u objektivnom smislu a sa druge strane u kontekstu i prava pojedinaca kao nosioca tih prava, pravo u subjektivnom smislu. Ovo dejstvo se izražava na način da te pravne norme pojedinci kao dio društvene zajednice, mogu upotrijebiti kao pravnu zaštitu ukoliko smatraju da im je neko od tih prava povrijeđeno. „Konvencija, prema članku 59., podliježe ratifikaciji, a stupa na snagu nako polaganja deset isprava o ratifikaciji. Za svaku državu potpisnicu koja je naknadno ratificira Konvencija stupa na snagu na dan polaganja njezine isprave o ratifikaciji. Glavni tajnik Vijeća Europe ovlašten je za notifikaciju stupanja na snagu Konvencije, imena visokih ugovornih stranaka koje su je ratificirale i polaganje svih isprava o ratifikaciji do kojih naknadno dođe.“ (J. Omejec, 2008, str. 231.)

„Ratifikacija u smislu Konvencije znači akt kojima država izražava svoj konačni pristanak da bude vezana Konvencijom“ (J.Omejec,2008,fn:314.,str.231.)

Prema tome, ratifikacija obavezuje, tako da nakon ratifikacije primjena EKLJP za zemlju koja je ratificirala Konvenciju prihvata primjenu normi koje Konvencija definira. Ustav Bosne i Hercegovine, u čl.II/1. i 2., daje primat pravnim normama koje proizilaze iz normativa EKLJP. Prema tome, norme EKLJP imaju prioritet u odnosu na ostale Zakone.

6.1. Odnos domaćeg zakonodavstva prema Evropskoj Konvenciji o ljudskim pravima i osnovnim slobodama.

Dakle u korelaciji pravne snage normi EKLJP i domaćih zakona, prema Ustavu BiH proizilazi da pravne norme EKLJP imaju primat u odnosu na domaće Zakone.

S tim u vezi je bitno napomenuti da Evropska Unija a za koje članstvo pretenduje i BiH, što je i notorna činjenica, obavezuje na primjenu Konvencije a slijedom navedenoga proizilazi da obaveza na primjenu normativa EKLJP nije usmjerena samo prema državama članicama nego i državama pretecentima za članstvo u Evropskoj Uniji, dakle potpisnicima EKLJP. Ratifikacija EKLJP obavezuje da se domaće zakonodavstvo uskladi sa EKLJP. U tom smislu je bitno napomenuti:

“Države koje ratificiraju Konvenciju automatski prihvataju dvostruku obavezu po članu 1. Kao prvo, one moraju osigurati da njihovi domaći zakoni budu kompatibilni sa Konvencijom[...]. Drugo, države koje ratificiraju Konvenciju moraju osigurati pravni lijek u slučaju bilo kojeg kršenja materijalnih prava i sloboda zaštićenih Konvencijom.” (D.Gomien,2000,str.13.)

Prema navedenom, poštivanje ljudskih prava, prije svega polazi od normi EKLJP i njene adekvatne primjene. Primjena EKLJP se reflektira i u obavezi usaglašavanja domaćeg zakonodavstva sa EKLJP i na taj način doprinosi vladavini prava.

„[...]Ustavni sud je takođe u kontinuitetu ukazivao i da u Bosni i Hercegovini, tj. u Federaciji Bosne i Hercegovine ne postoji djelotvorno pravno sredstvo koje bi apelantima omogućilo da se prije podnošenja apelacije žale zbog neizvršenja pravosnažnog rješenja kojim je dozvoljeno izvršenje sudske presude[...].“ (Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine broj; AP-4530/17 od 15.10.2019. godine, str: 9., dostupna na stranici <http://www.ccbh.ba/novosti/sjednice/?id=a601ada7-3b36-44a1-8bcc-27925254d1b2&lang=hr> pristup stranici: 23.11.2019.).

„Zaštita koju daje član 13. nije apsolutna, jer su neka ograničenja na moguće lijekove inherentna u kontekstu u kojem se navodno kršenje-ili kategorija kršenja-desi. U takvim okolnostima, Sud ne smatra da je član 13. neprimjenjiv, već pojmu „djelotvornog pravnog lijeka“ daje značenje „lijeka koji je djelotvoran koliko je to moguće, uzimajući u obzir ograničeni opseg preinake koja bi se podrazumjevala [u određenom kontekstu]“ (Klass i ostali protiv Njemačke(1978.)).“ (D.Gomien,2000,str.166.).

Prema tome, imajući u vidu sadržaj člana 13.EKLJP, evidentno je da se tim članom definiše pravo na pravni lijek koji je „djelotvoran“. Naime, polazeći od intencije pravih lijekova, dakle onoga što se želi postići njihovom upotrebom, jeste upravo zaštita prava pojedinaca koja im pripadaju prema EKJLP. Pravni lijek u predmetnom kontekstu ima „ulogu“ da utvrdi povredu prava pojedinca i da pravno djeluje na ispravku uzroka zbog kojeg nastala povreda prava.

Imajući u vidu da odredba čl.6.EKLJP određuje i garanciju prava na pravično suđenje kada su u pitanju građanska prava i obaveze pojedinca, u kontekstu tumačenja „građanskih prava i obaveza“ bitno je spomenuti sljedeće:

„Sud tumači koncept „građanskih prava i obaveza“ dosta široko. U predmetu *Ringeisen protiv Austrije*(1971.), Sud je stao na stanovište da se član 6.(1) odnosi na sve postupke čiji je ishod odlučujući u smislu privatnih prava i obaveza, bez obzira na karakter zakona koji reguliraju ovu materiju ili vlasti koje su nadležne za to pitanje. Kada je neko pravo garantirano domaćim zakonima, Sud će ga najčešće smatrati građanskim pravom u smislu članu 6.(1)(vidi, naprimjer, *Balmer-Schafroth i ostali protiv Švajcarske* (1997.)(pravo na zaštitu fizičkog integriteta), *Winterwerp protiv Nizozemske*(1979.), *Matter protiv Slovačke*(1999.) (odlučivanje o pitanju pravne sposobnosti), *Tolstoy Miloslavsky protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1995.) i *Kurzac protiv Poljske*(2001.)(pravo na čast i dobar ugled)). Kako bi se čl.6.primjenio u građanskom kontekstu, mora postojati „spor“ u vezi sa nekim od građanskih prava [...].“ (D.Gomien, 2000, str.54-55.).

„Čak i apstraktno preispitivanje nekog zakona može biti presudno za uživanje građanskih prava, pa stoga i obuhvaćeno zahtjevima pravičnosti (*Süssmann protiv Njemačke* (1996.)). Zapravo, svaki postupak čiji je ishod presudan za odlučivanje o nekom građanskom pravu mora zadovoljiti zahtjeve po članu 6.(*Ringeisen protiv Austrije*(1971.)).“ (D.Gomien, 2000, str.55.).

Dakle, analiza određenog zakona je važna a sve u cilju da taj zakon odgovara sadržaju čl.6.EKLJP, i da na taj način adekvatno odgovara primjeni tog člana u praksi.

„Pravni sustav EU kao poredak osnovan na vladavini prava mora omogućiti sudsku zaštitu prava koja dodjeljuje. No, EU nema svojih provedbenih tijela, ni administrativnih ni sudskih. Stoga se u smislu omogućavanja sudske zaštite pravima koja proizilaze iz prava EU, europski sustav koristi nacionalnim sudovima.“ (T.Čapeta, *Sudski sustav Europske unije i njegov utjecaj na procesna prava država članica*, u knjizi; D.Babić et al, 2013, str.54.).

Dakle, nacionalna zakonodavstva imaju obavezu da omoguće adekvatnu pravnu zaštitu prava koja garantuju, odnosno da „odgovore“ u praksi zadatku na koji obavezuje EKJLP. Stoga je neophodno ispuniti obavezu da se nacionalna zakonodavstva usaglase prema EKJLP. Ovo i iz razloga što se na taj način ostvaruje adekvatna provedba prava i njihove zaštite a koja proizilaze prema EKJLP.

7. ZAKLJUČAK

Sadržaj ovog rada baziran je na istraživanju koje ukazuje na značaj dva segmenta vladavine prava. Dakle, u ovom kontekstu ti segmenti vladavine prava su sa jedne strane pravna sigurnost a sa druge strane poštivanje ljudskih prava. Naime, osnov za istraživanje u ovome radu je

Izveštaj Venecijanske komisije kako se obrazlaže u tekstu „PRILOZI KOMUNIKACIJI KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU I VIJEĆU- Novi okvir EU-a za JAČANJE VLADAVINI PRAVA“, Strasbourg, 11.3.2014.COM(2014) 158 final ANNEXES 1 to 2“ a definira ova dva pravna elementa kao garant vladavine prava. Vladavina prava je koncept na kojem je zasnovano egzistiranje Vijeća Evrope definirano i kroz Statut Vijeća Evrope.

Važnost egzistiranja pravne sigurnosti i poštivanja ljudskih prava, koja proizilaze iz EKLJP su norme imperativne pravne prirode. Ovo iz razloga što sve zemlje članice, prema Statutu Vijeća Evrope, imaju obavezu na primjenu tih principa. Nepoštivanja tih prava može uzrokovati suspenziju pa čak isključenje države članice iz članstva u Vijeću Evrope. Name, u ovome radu se ukazalo na pojam i značaj ispunjenja sadržaja pojma vladavine prava kroz zastupljenost pravne sigurnosti i poštivanja ljudskih prava.

Dakle, vladavina prava je imperativna norma definirana Statutom Vijeća Evrope. S tim u vezi je neophodno pomenuti da vladavina prava ima dvostruko pravno djestvo, s jedne strane definira prava a sa druge obavezuje na adekvatnu primjenu tih prava. U suprotnom se mogu aktivirati i sankcije. Osim toga ono što je bitno pomenuti u predmetnom kontekstu jeste činjenica da je princip vladavine prava sadržan kako u načelu pravne sigurnosti tako i poštivanja ljudskih prava i osnovnih sloboda prema EKLJP. Dakle na ovaj način zemlje članice Vijeća Evrope imaju obavezu da primjenjuju norme na koje su se obavezale, dakle norme koje su imperativne pravne prirode što u suprotnom može dovesti do sankcija u formi suspenzije ili potpunog isključenja iz članstva Vijeća Evrope.

8.LITERATURA

- [1] Čapeta, T., „Sudski sustav Europske unije i njegov utjecaj na procesna prava država članica“, u knjizi: D. Babić et al, *EUROPSKO GRAĐANSKO PROCESNO PRAVO-IZABRANE TEME*, NARODNE NOVINE d.d., Zagreb, prosinac 2013.
- [2] Gomien, D., *Kratki vodič kroz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima*, 3. izd., Council of Europe Publishing, F-67075 Strasbourg Cedex, ispravljena verzija januar 2000.
- [3] Omejec, J., *VIJEĆE EUROPE I EUROPSKA UNIJA, INSTITUCIONALNI I PRAVNI OKVIR*, Novi informator d.o.o., Zagreb, 2008.).

Internet izvori

- [1] <https://hr.wikipedia.org/wiki/Pravo> (pristup stranici: 02.11.2019.).
- [2] Banović, D., „Princip pravne sigurnosti kao ljudsko pravo“, dostupno na stranici: <https://www.tacno.net/novosti/princip-pravne-sigurnost-kao-ljudsko-pravo/> (pristup stranici: 12.11.2019.).
- [3] https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:caa88841-aa1e-11e3-86f9-01aa75ed71a1.0007.04/DOC_2&format=PDF (pristup stranici: 15.11.2019.)
- [4] Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine broj; AP-4530/17 od 15.10.2019. godine, str:9.) (dostupna na stranici <http://www.ccbh.ba/novosti/sjednice/?id=a601ada7-3b36-44a1-8bcc-27925254d1b2&lang=hr> pristup stranici: 23.11.2019.).
- [5] https://hr.wikipedia.org/wiki/Vije%C4%87e_Europe (pristup stranici: 28.11.2019.)